

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Jaroslava SCHUHOVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

B A K A L Á Ř S K Á P R Á C E

ETNICKÉ MINORITY V KOMUNIKACI — VIETNAMCI

Vedoucí práce: Mgr. Markéta ELICHOVÁ, Ph. D.

Autor práce: Jaroslava SCHUHOVÁ, DiS.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3.

2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím a za použití literatury uvedené v závěru práce.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Prachaticích dne 23. dubna 2008

.....
Jaroslava Schuhová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Markétě Elichové, PhD.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

J. S.

Obsah

Úvod	5
1 Vietnamská minorita v České republice	7
1.1 Česko-vietnamské vztahy do roku 1989.....	7
1.2 Vietnamská minorita v České republice	8
1.3 Některé hodnoty vietnamské kultury	12
2 Etnické minority v komunikaci s majoritou	16
2.1 Oblasti rizik ve vzájemné komunikaci.....	18
2.2 Heterostereotypy a autostereotypy v česko-vietnamské komunikaci	20
2.3 Specifika vietnamské komunikace.....	23
2.4 Manuál pro sociální práci s vietnamskou minoritou.....	26
3 Sociální šetření	29
3.1 Cíl sociálního šetření	29
3.2 Hypotézy	29
3.3 Metodika sociálního šetření	29
3.4 Popis terénu a popis šetřeného vzorku.....	30
3.5 Výsledky a diskuze	31
Závěr	39
Abstrakt	40
Abstract	40
Seznam literatury	41
Seznam příloh	44

Úvod

Lidstvo od počátku provází migrace a setkávání kultur. I my máme možnost setkávat se dnes s různými příslušníky etnik. V České republice žije celá řada minoritních etnických skupin. Jednou z nejpočetnějších je etnikum vietnamské. Život Vietnamců v ČR není však jednoduchý, je ztížen mnoha předsudky, stereotypy a mýty ze strany majoritní společnosti. Přispívá k tomu také známá uzavřenost vietnamské komunity.

Prostředí, ze kterého Vietnamci přicházejí, je kulturně odlišné od prostředí v České republice. Je to nejen odlišnost jazyka, kultury a tradice, ale i jejich odlišný vzhled. Z těchto odlišností pramení neporozumění a konflikty, které mohou komplikovat vzájemné soužití. Stává se, že chybně rozkrytá komunikace Vietnamců v různých institucích vedla v důsledku v nejlepším případě k finanční ztrátě vietnamských klientů.

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila téma *Etnické minority v komunikaci – Vietnamci*. Vietnamské etnikum je mi velmi blízké, protože pocházím z česko-vietnamské rodiny. Během svého života jsem se setkala s různými lidmi, kteří bez logických důvodů vietnamské etnikum odmítali. Byli to pro ně jen „stánkaři“, pro jiné „mafíáni“ či „rákosníci“. Jen málo příslušníků majoritní populace považuje Vietnamce za lidi se zajímavou kulturou a zároveň mám také osobní zkušenost z besed s pedagogy a sociálními pracovníky, kteří neměli téměř žádné informace o vietnamské kultuře, resp. o Vietnamcích a jejich životě.

Ještě donedávna nebylo mnoho publikací na toto téma. Mezi přední vietnamisty patří Stanislav Brouček, Ivo Vasiljev, Petra Müllerová a Jiří Kocourek. Právě z těchto autorů bude vycházet tato práce.

Práce zmapuje oblast setkávání sociálních pracovníků s vietnamskou minoritou. Praktickým výstupem práce bude manuál pro sociální pracovníky a popis specifik a jedinečnosti vietnamské kultury s důrazem na komunikaci.

V lepší komunikaci, ve vzájemném pochopení se skrývá naděje pro mě a ostatní mladé lidi z etnicky smíšených manželství, kteří se musíme vyrovnávat s etnickou identitou. Právě pro to se zabývám zejména oblastí komunikace, která je důležitá nejen pro optimální výkon sociální práce s touto menšinou.

1 VIETNAMSKÁ MINORITA V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 Česko-vietnamské vztahy do roku 1989

Diplomatický styk mezi Československem a Vietnamem byl navázán v únoru 1950.¹ Od této doby začali přijíždět vietnamští občané organizovaně a ve větším počtu. V roce 1956, na základě mezistátní dohod, přicházeli do českých zemí z Vietnamu spíše jednotlivci a stovka dětí postižených válkou.² Jednalo se o počátek migrace.

Během let 1955-1957 bylo podepsáno mezi těmito státy několik dohod o vědecko-technické a hospodářské spolupráci.³ Od konce 50. let se začali vietnamští občané vzdělávat v československých školách především v oblasti strojírenství a lehkého průmyslu (textilní, potravinářský a obuvnický). Na počátku 60. let přijížděli na Československé vysoké školy vietnamští studenti převážně ekonomického technického směru. V těchto letech se zaškolovalo přes 2 000 vietnamských občanů.⁴

Zásadním mezníkem ve vývoji vietnamské migrace do českých zemí se stal rok 1973. Vietnamská strana značně zvýšila svou aktivitu a vedla zdoluhavá jednání s československou stranou. Předmětem těchto jednání bylo přijímání vietnamské pracovní síly v různých oborech na vyučení, zaučení a následnou praxi, a to v mnohem větším počtu, než tomu bylo doposud. Výsledkem tohoto jednání byla Dohoda o migraci z Vietnamu do Československa.⁵

¹ Srov. MARTÍNKOVÁ, Š. *Česko-vietnamské vztahy*, s. 85. Též srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 103.

² Srov. BROUČEK, S. *Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR*, s. 6. Též srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 103.

³ Srov. MARTÍNKOVÁ, Š. *Česko-vietnamské vztahy*, s. 86. Též srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 83.

⁴ Srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 83-84.

⁵ Srov. BROUČEK, S. *Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR*, s. 10.

Vietnamská strana vysílala mladé lidi ve věku 17-25 let, kteří měli alespoň ukončené sedmileté vzdělání, duševně i fyzicky schopné zvládnout profese, ve kterých mají být vyškoleni. Vietnamští občané zde nejdříve procházeli intenzivní jazykovou výukou s následnou odbornou přípravou.⁶ Většina vietnamských občanů zde zůstala v podnicích, kde absolvovali výrobní praxi po dobu 3 let. Byl také stanoven požadavek, aby celková doba pobytu v ČSSR nepřesáhla 6 roků.⁷

8. dubna 1974 byla podepsána dohoda o odborné přípravě občanů VDR v československých organizacích. V letech 1974-1977 přijelo na zapracování do ČSSR přes 5 000 vietnamských občanů. Obdobná spolupráce mezi Vietnamem a ČSSR probíhala i v následujících letech. V první polovině 80. let bylo v ČSSR téměř 30 tis. Vietnamců, většina z nich byla pracujících.⁸

Po roce 1985 byla snaha snižovat počet vietnamských pracujících. I přesto zde bylo každoročně přibližně 17 tisíc.⁹ Zlom však nastal v roce 1989, po Sametové revoluci, kdy Česká republika vypověděla mezistátní dohody, přerušila téměř veškeré mezistátní vztahy, a uzavřela si tak cestu na nově se rozvíjející vietnamský trh.¹⁰

1.2 Vietnamská minorita v České republice

Od 90. let minulého století, žijí v České republice Vietnamci, kterým se zde podařilo usadit se ve zlomovém období vzájemných česko-vietnamských vztahů, po roce 1989 se vraceli ti, kteří opustili ČR na základě vypovězení mezivládních dohod. V této době také přicházejí Vietnamci ze sousedních zemí. Přesto nejvíce vietnamských migrantů do České republiky přijíždělo z Vietnamu. Tito nově příchozí Vietnamci o ČR mnoho nevěděli, protože před tím v ČR nikdy nepobývali.¹¹ Díky

⁶ Srov. BROUČEK, S. *Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR.*, s. 11.

⁷ Tamtéž, též srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 84.

⁸ Srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 84. Též srov. Kocourek, J. *Vietnamci v České republice*, s. 104.

⁹ Srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 84.

¹⁰ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 104.

¹¹ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v současné ČR*, s. 102.

světové globalizaci se pomyslně zmenšuje vzdálenost mezi Vietnamem a ČR. V současnosti se pozvolně rozvíjí vzájemné vztahy, a to jak v osobní rovině, tak v politicko-hospodářské rovině.¹²

Kocourek zmiňuje několik **důvodů migrace Vietnamců do České republiky**: *získání kvalitního vzdělání a zlepšení své a rodinné ekonomické situace*. Z těchto důvodů přicházeli Vietnamci již před rokem 1989, po tomto roce přichází z důvodu *následování rodinného příslušníka* – není zde primární motivace k podnikání – a také *kvůli získání kvalitního vzdělání a pracovní příležitosti pro vlastní děti*.¹³

Podle posledního Sčítání lidu, domu a bytů 2001 žije v ČR přibližně 18 000 vietnamských občanů.¹⁴ Pro srovnání údaje Českého statistického úřadu o cizincích uvádějí, že v ČR k 29. 2. 2008 pobývalo 53 432 Vietnamců, z nich má zde 62 % vietnamských občanů v ČR trvalý pobyt. Vietnamská komunita má u nás zvláštní postavení. Po Slovácích a Ukrajincích je nejpočetnější skupinou cizinců, ale při tom se nepočítá mezi národnostní menšiny.¹⁵

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin 273/2001 Sb. definuje národnostní menšinu jako *společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo*.¹⁶ V kontextu s vietnamskou minoritou jsou zde nejdůležitější první slova tohoto zákona „společenství občanů České republiky...“. Většina Vietnamců má totiž status cizince a nemohou se tak domáhat práv národnostní menšiny, jako např. vzdělání v jazyce národnostní menšiny nebo užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku.

¹² Srov. MARTÍNKOVÁ, Š. Česko-vietnamské vztahy, s. 92.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Srov. Sčítání lidu, domů a bytů 2001. [online].

¹⁵ Srov. Český statistický úřad, *Cizinci v České republice 2007*. viz příloha 1 Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství - k 29. 02. 2008

¹⁶ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin 273/2001 Sb.

Úřední a další záležitosti spojené s pobytem cizince v ČR vyřizují často vietnamští občané pomocí vietnamského **zprostředkovatelského servisu** a je poskytován vietnamskými firmami či jednotlivci. Za úplaty zařizuje migrantům právní, ekonomické a překladatelské služby, zajišťuje poradenství, řidičské průkazy, povolení k podnikání aj.¹⁷ I tato služba přispívá k uzavřenosti vietnamské komunity ve vztahu k majoritě.¹⁸

Specifické prostředí vietnamské komunity v České republice vytvářejí tržnice a hlavně vietnamské velkoobchody či velkosklady. Tvoří nejen obchodní centra, ale stávají se správními, kulturními, mediálními a **komunitními centry**. Sídli zde důležité vietnamské podnikatelské subjekty a neziskové organizace, které se starají a podporují vietnamskou komunitu v ČR, jsou zde cestovní kanceláře, restaurace, ale i jiné služby (př. kadeřnictví, videopůjčovny, aj.)¹⁹ Toto by se dalo přirovnat separaci. Separace vlastně není adaptací, spočívá v tom, že imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury, za důležitý a setrvávají v určité izolaci od ní, pouze se svou původní kulturou.²⁰

Výrazným rysem vietnamské komunity v České republice je její izolovanost a **uzavřenost**. Může za ni velká kulturní odlišnost, jazyková neznalost, téměř, permanentní pracovní nasazení.²¹

Významnou skupinou Vietnamců v ČR jsou dnešní **vietnamské děti a studenti**, kteří vyrůstají v Čechách od malička nebo se zde narodili.²² Statistiky cizinců Českého statistického úřadu uvádějí, že je zde cca 15 000 mladých Vietnamců do 24 let.²³ Vietnamské děti se stávají významným fenoménem českého školství. Jedná o nejpočetnější skupinu cizinců ve vzdělávacím procesu. Zaujímají prvenství mezi

¹⁷ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v současné ČR*, s. 107, s. 114.

¹⁸ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 105.

¹⁹ Srov. VASILJEV, I. *Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice*, s. 108-109.

²⁰ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*, s. 155

²¹ Projekt Varianty, *Interkulturní vzdělávání II*, s. 374.

²² Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v současné ČR*, s. 103.

²³ Srov. Český statistický úřad. *Cizinci v ČR 2007*, viz příloha 2 Cizinci vybraných občanství s povolením k pobytu podle pohlaví a věkových skupin k 31. 12. 2006

cizinci v mateřských, základní i středních školách.²⁴ Tito mladí lidé významně mění charakter vietnamské komunity v České republice. Mladá generace Vietnamců totiž zakouší obtížnou cestu intenzivní integrace v ČR. Přispívá k tomu institut českých vychovatelek, „babiček“, které vietnamské děti učí česky, ale i vychovávají; po nástupu do školských zařízení i kamarádi.²⁵ Vasiljev také uvádí, že tyto děti spolu mluví převážně česky, někteří hovoří s obtížemi vietnamsky, s cizím přízvukem a mnohé neumějí vietnamsky psát.²⁶ Toto se jeví jako asimilační tendence. Jedná se o způsob adaptace, při kterém imigranti usilují o co největší kontakt s dominantní kulturou, kdežto svou působičnou kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Při integraci splývá prioritní identita s původní kulturou, při asimilaci s dominantní kulturou hostitelské země.^{27, 28}

Vietnamci většinou nevidí v českých veřejných institucích nic užitečného. Často nechápou, proč jim někdo cizí chce pomoci, co mu to může přinášet. Dalším vysvětlením může být jejich důraz na rodinu a důvěra v blízké komunitní vztahy. Ty se ve Vietnamu vytváří dlouhou dobu. Chce-li někdo ve Vietnamu získat dobrého přítele, potřebuje k tomu hodně času. V žádném případě k tomu nestačí dvě, tři návštěvy kanceláře či školy. Rozhodně nestačí domluvit si jednu schůzku po telefonu. Nejprve ho musí někdo osobně představit, několikrát se musí s dotyčným sejit a získat si důvěru nejen slovy. Proto by měl být pracovník značně trpělivý a rozvážný ve svém prvotním úsilí získat od Vietnamců nějakou informaci. I jedno negativně chápané jednání pracovníka může způsobit, že v očích vietnamského rodiče celá instituce „ztratí tvář“. Vietnamští rodiče často přísně střeží jak rodinné zázemí, tak zázemí celé komunity. Nevidí důvod se příliš otevírat. Vztahy v komunitě jsou velmi úzce

²⁴ Srov. Český statistický úřad. *Cizinci v ČR 2007*, viz příloha 3 Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve školním roce 2006/07

²⁵ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v současné ČR*, s. 103

²⁶ Srov. VASILJEV, I. *Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice*, s. 123.

²⁷ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*, s. 155

²⁸ Vietnamci uplatňují je některé z možných strategií adaptace imigrantů v hostitelské společnosti dle J. W. Berry (1980). Více viz příloha 4 srov. PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*, s. 155.

provázané a všechny informace se mezi nimi rychle roznesou i po celé České republice.²⁹

1.3 Některé hodnoty vietnamské kultury

Sounáležitost Vietnamu s celým geograficko-kulturním kontextem Dálného východu může spolu se svébytností vietnamské kultury napovědět o jejích kulturních hodnotách. Ty jsou Vietnamci uznávány přinejmenším stejně silně, jako v českém prostředí hodnoty evropské racionální vzdělanosti a hodnoty křesťanské. Následuje pouze několik základních principů, na kterých je systém hodnot vietnamské společnosti postaven.³⁰

Životní způsob většiny Vietnamců stále působí na uchování **povědomí o široké rodině**.³¹ V důsledku dlouhodobého působení konfucianství, které kladlo velký důraz na rodinu, zůstává rodina stále silnou životní hodnotou. Rodinné vztahy jsou těsně provázány i mezi vzdálenějšími příbuznými. Rodičům, učitelům a starším sourozencům musí „níže“ postavení prokazovat úctu. Rodiče, učitelé a starší sourozenci jsou zase naopak povinni se o „níže“ postavené postarat.³²

Čínská tradice konfucianismu silně posílila určitou roli muže v rodině. Muž je podle společenských norem hlavou rodiny a určuje její sociální status. Od manžela se očekává, že povede řádný život. K ženě bude laskavý a jemný, bude si jí vážit a dávat jí najevo svou úctu. Bude pěstovat své nadání a znalosti, aby byl ženě a dětem vždy spolehlivou oporou. Bude jednat rozvážně a rozumně řešit otázky rodinného života.³³

Od manželky se zase očekává, že bude pečovat o manžela, jeho rodiče a děti. Mezi její další povinnosti patří obstarávání přípravy obřadů i svátků. Ženy mají obstarávat a řídit chod celé domácnosti. Vyžaduje se od ní šikovnost, mírnost a klidná povaha,

²⁹ KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*, s. 72-73.

³⁰ Tamtéž, s. 39.

³¹ Tamtéž. Též srov. Vasiljev, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 157-159.

³² Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 100.

³³ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 160.

uhlazenost, umírněnost v řeči, úcta k manželovi a všem starším, jemnost a pozornost k dětem a k mladším příbuzným, důstojné vystupování na veřejnosti.³⁴ Za výchovu dětí nesli stejnou odpovědnost matka i otec. Matka ovšem učila dítě od nejútlejšího věku a zaměřuje se více na základní dovednosti, na chování, znalost nejrůznějších obřadů a na orientaci v rozsáhlém příbuzenstvu.³⁵

Konfucianismus posílil **význam vzdělání** ve společnosti. Pro velkou část rodičů je nedůležitější, aby děti dosáhly co nejvyššího vzdělání. Rodiny mnohdy utratí veškeré našetřené prostředky za vzdělání alespoň jednoho svého dítěte.³⁶ Ve vietnamských rodinách převládá tradiční úcta ke vzdělanosti a k učitelům. Rodiče vedou děti k úctě a lásce k učitelům. Platí to i pro vietnamské rodiny v České republice. Vietnamští rodiče jsou velmi pyšní na studijní výsledky svých dětí.³⁷ Vztah mezi učitelem a žákem je totožný jako vztah mezi otcem a synem.³⁸

Díky svému způsobu života si Vietnamci zachovali silný lidový charakter. Díky své historii zase poměrně **silné vlastenecké cítění**. Láska k vlasti je velmi silným vztahem mnoha obyvatel Vietnamu ke své zemi. Navíc je Vietnam země, kde se vystřídalo ve svém působení velké množství různých kulturních a etnických vlivů, země typická svým obrušováním velkých kulturních systémů a jejich přisvojením své lidové povahy.³⁹

Jedna z dalších výrazných hodnot vietnamské kultury je **kult předků**. Duše zemřelých, které jsou potomky uctívány a opečovávány, jsou šťastné duše a doprovázejí své uctívatele na každém jejich kroku. Ovšem duše, o které se nikdo nestará a neuctívá je, jsou dušemi nešťastnými, bloudí po světě, mstí se a škodí lidem.⁴⁰

³⁴ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 159.

³⁵ Tamtéž, s. 166.

³⁶ KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*, s. 40.

³⁷ Srov. VASILJEV, I. *Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice*, s. 120.

³⁸ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 157.

³⁹ KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*, s. 41.

⁴⁰ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 158-159.

Základem uctívání předků je vědomí závazku a vděčnosti vůči rodičům, prarodičům i vzdálenějším předkům za to, že dali člověku život ... Potomci zpravují duše zemřelých rodičů o svých úspěších i strastech, radí se s nimi o důležitých životních krocích.⁴¹

Uctívání duší se děje na oltáři předků, který najdeme v každé vietnamské domácnosti, i v České republice.⁴² Oltář je vybaven porcelánovou mísou naplněnou pískem a popelem, do níž se zapichují vonné tyčinky. (Kouř z vonných tyčinek je pojítkem mezi zesnulými a žijícími členy rodiny.) Dále jsou na oltáři podnosy s ovocem a betelem, sklenky s pálenkou i s čerstvou vodou; dva vysoké svícny nebo olejové lampy, které se zapalují jen v době obřadu - dvě vázičky na čerstvé květiny. Oltář také mohou zdobit fotografie předků či nástěnné listy s verši.⁴³ V domácnosti se ještě objevuje nejméně jeden oltář, který je zasvěcen duchu ochránce domova.

Příležitostmi k obřadům mohou být:

- výroční dni úmrtí otce i matky (držení smutku za rodiče se drží 27 měsíců – smuteční šaty jsou bílé, vnuci nosí žluté smuteční pásky a pravnucci červené),
- obětování na Nový rok – vietnamský lunární Nový rok neboli *Tet Nguyen Dan* je nejvýznamnějším a největším svátkem roku, jedná se o pohyblivý svátek na světový kalendář připadající od poloviny ledna do poloviny února, podle toho, kdy je v tomto období měsíc v novu,
- svátek sedmého dne 7. měsíce (podle lunárního kalendáře) - je to buddhistický svátek - Vietnamci věří, že na tento den se mrtví vracejí na svět,
- 15. den 8. měsíce (podle lunárního kalendáře) - svátek dětí,
- třetí den 3. měsíce a pátý den 5. měsíce (podle lunárního kalendáře),

⁴¹ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 157-158.

⁴² Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 158-159. Též srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 103.

⁴³ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 168. Též srov. PECHOVÁ, E. *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, s. 63.

- 23. den 12. měsíce - je dnem, kdy duch ochránce domu odlétá do nebe k Pánu nebes, aby mu podal zprávu o zlých a dobrých skutcích rodiny; místo něho přilétá jiný duch, který nad nimi bdí další rok.⁴⁴

Vietnamské jméno se v současnosti většinou skládá ze tří (někdy ze dvou, čtyř) slabik. Běžně se užívá model tříslabičného jména. Slovo na *první pozici* můžeme označit jako příjmení. Nejčastěji se ve Vietnamu setkáváme s následujícími příjmeními: *Trần, Lê, Ngô, Vũ, Đỗ, Hoàng, Đinh, Phùng, Nguyễn, Đào, aj.* První tři z uvedených jsou příjmení, která dříve patřila dynastiím panujícím ve Vietnamu, nejčtenější je Nguyễn. Děti zpravidla získávají příjmení po otci, ženy se vstupem do manželství neztrácejí své rodové příjmení. Na *druhé pozici* ve jméně je slovo, které někdy může napomoci k určení pohlaví osoby. Pro označení ženy se používá především slabika *Thị* a u mužů *Văn* popřípadě *Hữu, Liên* apod. Jiná slova na druhém místě pohlaví osoby neurčují vždy jednoznačně.⁴⁵ Na *posledním třetím místě* stojí vlastní jméno, které se často liší podle pohlaví. Má-li člověk *čtvrtou slabiku* ve jméně, stojí na předposlední pozici a vlastní jméno zůstává na konci celého jména.⁴⁶

Jestliže chceme v Čechách Vietnamce oslovit, používáme české oslovení pán, paní, slečno apod. a vlastní jméno, tedy slabiku stojící na konci celého jména, a to i u vážených osob ve vyšší společnosti.⁴⁷

Vietnamci věří, že jméno souvisí s duší člověka. Dítěti se proto nedává hned jméno⁴⁸, ale jen přezdívka, někdy i hanlivá například maličký, čoklík apod. Těmito přezdívkami chtějí rodiče odlákat zlé duchy. Ukázat jim, že dítě pro ně nemá příliš valnou cenu. Věří, že pokud dají dítěti pěkné jméno, přilákají zlého ducha a ten bude dítěti co nejvíce škodit (například by mohlo dítě onemocnět a zemřít apod.), Tak se

⁴⁴ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 169-172. Též srov. PECHOVÁ, E. *Vietnamské tradiční svátky a oslavy*, s. 56-65.

⁴⁵ VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 154-155. Též srov. KOCOUREK, J. *Znáte svého spolužáka?*, s. 210.

⁴⁶ KOCOUREK, J. *Znáte svého spolužáka?*, s. 210.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Narození dítěte se neevidovalo v žádné matrice, nic tedy nebránilo nechat dítě po první dobu života bez řádného jména.

stává, že člověk dostává jméno, až když zakládá svou vlastní rodinu. Většinou tehdy už se pojmenovává člověk sám podle svých kladných vlastností či cílů, kterých dosáhl apod. Vietnamci nedávají svým dětem stejná jména, jako mají oni sami nebo jejich předci; protože není slušné peskovat dítě jménem předka⁴⁹

Obliby a důraz na **dodržování tradic při přípravě jídla** je jedna z prvních věcí, která je patrná při kontaktu s Vietnamci u nás. Ve Vietnamu se tradičně jí hůlkami. Tradiční stolování je časově poměrně náročná záležitost. Na přípravu jídla se vyčlení i dvě či tři hodiny. U jídla, u kterého se sejde celá rodina, se tradičně řeší i ty nejdůležitější otázky domácnosti, obchodu, vzdělání dítěte apod. Na některé potraviny Vietnamci nejsou ze své vlasti zvyklí, na mléko a mléčné výrobky, které Vietnamcům „páchnou“, ale především jim způsobují zažívací potíže.⁵⁰

Kdokoli přijde do vietnamské domácnosti na návštěvu, je pohoštěn. Nechybí zelený čaj a nějaký zákusek. Jídlo se podává v několika větších miskách, ze kterých si všichni přisedící nabírají do svých jídelních misek. Tradičně jedí rýži, zeleninové přílohy, maso, polévky.⁵¹

2 ETNICKÉ MINORITY V KOMUNIKACI S MAJORITOU

Vlivem globalizace počty mezilidské kontakty stoupají. Člověk se nedokáže adaptovat na takové množství vztahů, a tak si z nich vybírá. Přirozeně si vybírá lidi, kteří jsou mu nejbližší, tedy nejpodobnější. Ti ostatní se stávají v osobním kontaktu nepotřebnými. Rozlišujeme je jako ty jiné, hovořící jiným jazykem, mají jinou barvu kůže, jinou kulturu a tradice, jiné náboženství, jsou z jiné společenské třídy, jsou s jinou sexuální orientací, lidi mentálně či tělesně postižené. Takovéto množství lidí

⁴⁹ Srov. VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů*, s. 163-165.

⁵⁰ Srov. MÜLLEROVÁ P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 103-104. Též srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 103.

⁵¹ KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*, s. 69.

vnímáme zjednodušenou kategorizací. Každá skupina jiných lidí ve vztahu k majoritní společnosti tvoří minoritu.⁵²

Ztotožnění se s tím, že patříme k minoritě s nízkým statusem, závisí na velkém množství sociálně psychologických podmínek. Z tohoto uvědomění vyplývá identifikace se skupinou. Tato akceptace, že patříme k odlišné menšinové skupině, závisí na pocíťované zřetelnosti hranic společně oddělující členy této skupiny od ostatních. Pro funkční mezigetnickou komunikaci jsou důležité tři systémy přesvědčení:

- Sociální mobilita nezamezí tomu, aby nás druzí v mnoha důležitých sociálních situacích neoznačili za příslušníka menšiny.
- Vnější přiřazení do určité skupiny má určité sociální důsledky ve vztahu ke všem nebo většině členů skupiny.
- Vlastní názory členů menšiny na jejich společné odlišnosti od ostatních.⁵³

Některé z minorit, které žijí na našem území, jsou od nás ve vnějších znacích příliš odlišné.⁵⁴ Je-li chování minority odlišné od chování majority, napětí v soužití se zvyšuje.⁵⁵ Pro etnickou minoritu i majoritu je podle Smékala (2003) je mnohdy soužití stresující. To je způsobeno většími rozdíly v životním stylu a antropologických odlišnostech.⁵⁶

Komunikace vytváří zvlášť velké riziko nepochopení. Při sledování komunikace z hlediska lingvistiky ji můžeme definovat jako „vysílání a přijímání vzkazů“. V komunikaci je spousta možností jak udělat chybu. I když mluvící podá přesný a jasný vzkaz, ale naslouchající nebude pozorně naslouchat, může se stát, že naslouchající si vyvodí předčasné závěry a význam slov nebude správně pochopen.

⁵² KOMPOLTOVÁ, S. *Tolerancia v slovensko-maďarských vztáchoch*, s. 41

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Vietnamská komunita patří mezi tyto minority.

⁵⁵ srov. ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 13.

⁵⁶ Pro majoritu je důležitým principem soužití a z toho plynoucí výzvou budovat kontakty s minoritami na rozvíjení smyslu pro odlišnost a na toleranci. Pro minoritu je naopak důležité zachovat svou etnickou identitu a přitom se naučit využívat nejen lidských práv, ale respektovat i normy a povinnosti státu, v němž se rozhodla žít (SMÉKAL, V. *Rizikové a projektivní faktory v utváření osobnosti dětí různých etnik*, s. 71).

Může dokonce dojít k neadekvátní reakci a k velikému nedorozumění, případně až konfliktu. A právě konflikt narušuje harmonické soužití.⁵⁷

2.1 Oblasti rizik ve vzájemné komunikaci

Komunikační proces se komplikuje hlavně vlivem nesčetných odlišností mezi jednotlivými kulturami. Profesor Dean Barnlund (cit. dle Šišková, 2001) ze Státní univerzity v San Franciscu vyjmenoval **čtyři hlavní faktory ovlivňující komunikaci**: hodnoty, vnímání (percepce), předpojatost (až předsudky), komunikační styl. Tyto faktory vždy doprovázejí komunikaci a tím celý proces stěžují. Jestliže bude komunikace mezi dvěma jedinci shodná či podobná ve všech čtyřech oblastech, dva jedinci si porozumějí. A naopak, pokud se dva lidé budou lišit ve více než v jednom z těchto faktorů, komunikace se stane obtížnou.⁵⁸

První faktor, který ovlivňuje komunikaci, jsou **hodnoty**. Každá společnost v každém jedinci již od malička ukládá své vlastní hodnoty. Společenské zvyky, morální zásady, názory a pravidla společnosti vytvářejí v jedinci jakýsi nepsaný návod - hodnotový vzorec chování, na základě něhož jednáme s ostatními členy společnosti. Komunikujeme-li však s jedincem či skupinou s odlišným vzorcem chování, dochází k nedorozumění, odlišný hodnotový systém vzájemné soužití komplikuje a my vnímáme hodnoty druhého jako ohrožení vlastní identity.⁵⁹

Další faktor ovlivňující komunikaci je **vnímání**, které představuje to, jak vidíme určitou situaci, věc a osoby, a jak totéž vidí druzí. Je ovlivněno osobní zkušeností, mentálními předpoklady, hodnotami a informacemi příjemce. A proto se vnímání jedné situace u každého odlišuje. *Znamená to, že pravd je na světě mnoho, náš pohled je sice jedinečný, nikoli však jediný.* My však svůj pohled na věc za jediný správný nevědomě považujeme a odlišné vnímání a chování odsuzujeme jako „nenormální“.

⁵⁷ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 13

⁵⁸ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 13.

⁵⁹ Tamtéž, s. 14.

Je proto důležité stále si uvědomovat různost pohledů a nehodnotit a nesoudit jen a na základě našeho dojmu. Aby nedošlo ke konfliktům či nedorozuměním je nutné si v komunikaci věci dlouho vyjasňovat a o problému dlouze hovořit.⁶⁰

Předsudky jsou nejčastějším faktorem, který stěžuje komunikaci. Jedná se o fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu, který se projevuje bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu.⁶¹ Předsudky představují zvláštní komplex v podstatě nezdůvodňovaných postojů a stanovisek. Lidé si je osvojují docela nenápadně pod vlivem prostředí nebo je převezmou od nějaké „autority“.⁶² Vyplývají z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, informací (resp. dezinformací) a ze sociální percepce. Jedná se pouze o zobecněné informace a představy.⁶³ *Chová-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy, ještě se tím nedopouští diskriminace – ta se projevuje až faktickým jednáním.*⁶⁴

Komunikační styl navazuje na předchozí faktory, tedy vnímání, hodnoty a předsudky. Při lidské komunikaci nevnímáme pouze obsah slov, nýbrž na nás působí, a to v mnohem větší míře, i způsob sdělení (tón a přesvědčivost hlasu) a neverbální projev jako například gestikulace a mimika. Odlišné skupiny (zvláště etnické) mají odlišné způsoby vyjadřování, pozdravu, souhlasu, omluvy, uznání apod.⁶⁵

Při komunikaci menšiny s většinou je podstatné vzájemné porozumění. Při překonávání různých překážek vzájemné komunikace narazíme na začarovaný kruh komunikace (obrázek 1).⁶⁶

⁶⁰ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 14-15.

⁶¹ HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, s. 121.

⁶² ALAN, J. *Xenofobie a rasismus*, s. 10.

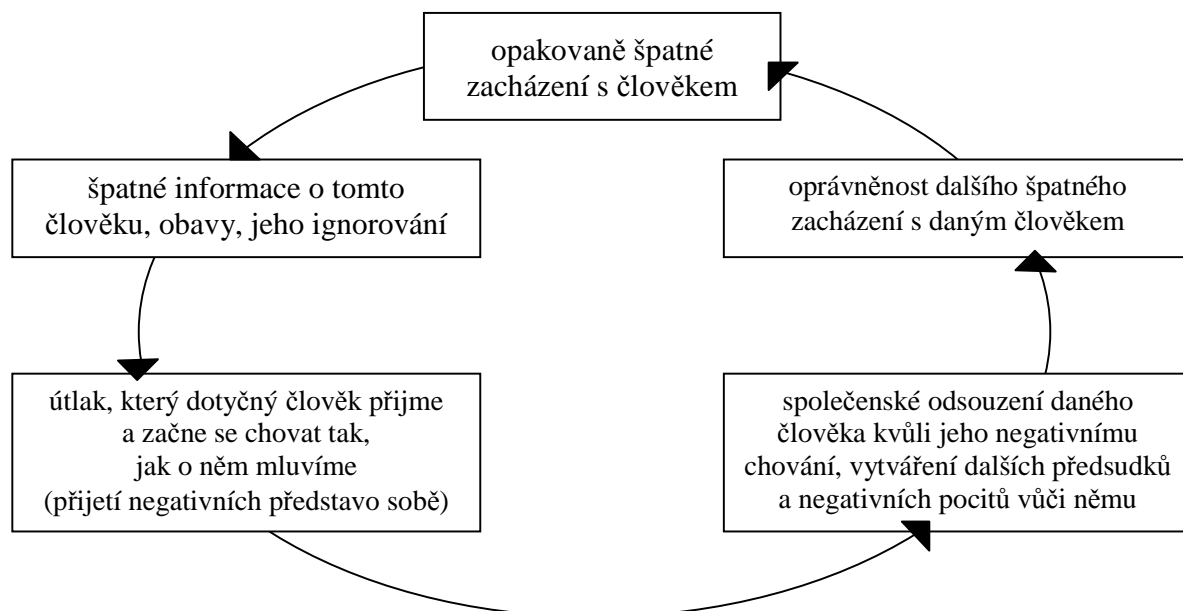
⁶³ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 15-16.

⁶⁴ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, s. 70.

⁶⁵ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 16.

⁶⁶ Tamtéž, s. 179-180.

Obrázek 1 – Začarovaný kruh komunikace

Zdroj: Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 180

Vlivem prvotního nesprávného ohodnocení se konfliktní soužití stále vyhrcoje, tím se však rozbíhá začarovaný koloběh, v němž se špatné vlastnosti menšiny začnou jakoby potvrzovat a negativní postoj většiny se bude dále prohlubovat.⁶⁷

2.2 Heterostereotypy a autostereotypy v česko-vietnamské komunikaci

Stereotypy lze rozlišit na tzv. heterostereotypy a autostereotypy. Heterostereotypy se týkají cizích skupin a jejich členů. Obvykle se vztahují k příslušníkům etnických menšin, jiného národa či rasy, ale i k obyvatelům jiného města či regionu, k členům jiné firmy či party. Nakonečný poukazuje na skutečnost, že heterostereotypy jsou podmíněny „duchem doby“, a proto se v průběhu historie mění. Autostereotypy se

⁶⁷ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 179-180)

naopak týkají vlastní skupiny, tedy skupiny, k níž jedinec přísluší. Jsou doplněné jen zobecněním a zjednodušeným poznáním.⁶⁸

Pro pochopení vzniku a významu autostereotypů a heterostereotypů identifikovat všeobecně platné mechanismy jejich formování:

- při vytváření etnického stereotypu je jednotlivost zevšeobecňována a povýšena na etnicky reprezentativní úroveň,
- individuální vlastnosti či poklesky se přenášejí na všechny příslušníky etnické skupiny,
- důležitým prvkem v tomto mechanismu je hierarchizace etnik, národů, skupin, kterých se obrazy týkají – jde o zařazení „svých“ a „druhých“ v určité hierarchii, o porovnání někoho s někým, kdo stojí v dané hierarchii výše či níže.⁶⁹

Příslušníci jiných etnik či národů – jiných kultur – jsou tedy silně stereotypizováni s akcentem na to, co je od nás odlišuje. Míra sociální a kulturní distance české populace od konkrétního etnika je přímo úměrná jeho kulturní odlišnosti a má v mnoha ohledech povahu kulturního rasismu. *Homogenita plodí strach z heterogenity a strach z heterogenity plodí homogenitu.*⁷⁰

Komunikace mezi českou většinovou společností a vietnamskou minoritou zaostává, a zřejmě především proto u majority stále přetrvávají předsudky a stereotypní představy o Vietnamcích. Změna těchto stereotypů je proces však velmi obtížný vzhledem k uzavřenosti vietnamské komunity a také ke skutečnosti, že v českých médiích jsou tyto stereotypy a předsudky posilovány výběrem zpráv a stereotypním zobrazováním Vietnamců jako stánkařů, prodejců nekvalitního zboží apod.⁷¹

⁶⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 223-224. Též srov. VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*, s. 78-79. Též srov. PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, s. 67-69.

⁶⁹ NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*, s. 120

⁷⁰ Srov. MAREŠ, P. *Sociální exkluze a inkluze*, s. 17.

⁷¹ Projekt Varianty, *Interkulturní vzdělávání*, 391-392.

K menšinám je česká veřejnost přísná – jednoznačně převládá stanovisko, že by se měly podřídit většinovému zájmu. Tolerance k menšinám se vůbec nezvyšuje. Silně odmítavý postoj mají Češi i k cizincům. Převažuje názor (75 % osob), že cizinců je u nás příliš mnoho a většina lidí si spojuje jejich přítomnost s negativními důsledky a jevy (kriminalita, ekonomická podřízenost cizincům, úpadek morálky apod.).⁷²

K nejčastějším stereotypům o Vietnamcích patří: Vietnamští podnikatelé jsou nálepkováni jako stánkaři. Jejich uzavřenost života v komunitě vede k nálepce mafie, která je zároveň kriminalizuje, vietnamské stánky hyzdí naše krásná města, prodávají nekvalitní zboží, vietnamští obchodníci svými cenami ničí českou konkurenci, Vietnamci prostřednictvím daňových úniků „okrádají“ stát, uzavírají fingované sňatky, aby dostali české občanství. Tyto stereotypy mají negativní dopad na postoje české veřejnosti vůči vietnamským migrantům. Naproti tomu se lze setkat i pozitivními stereotypy: Vietnamci jsou pracovití, zdvořilí, skromní a váží si vzdělání.⁷³

Jak potvrzují zkušenosti mé i mých blízkých, je možné se v běžné řeči setkat s mnoha přezdívkami na Vietnamce, např.: rákosníci, rákosáci, větve, čing-čongové, čongové, ting-ťongové, rejžojedi, rýže, žlutáci, žlutí, žloutenky, žlutí, žloutenky, pjongpjengové, specialisté na boj ve vysoké trávě, šikmoocí, šikmoočky, hočiminové, ťamani, vietnamčící, vitamíni apod. V běžné řeči to vypadalo následovně: „všude samí rákosníci“, „to mám od ťamanů“, „hele, rejže jde“ apod.

Podle údajů Střediska empirických výzkumů, se ukázaly Vietnamci, Ukrajinci a Romové jako skupiny, od nichž si lidé v České republice zachovávají největší odstup (žít v blízkém sousedství s Vietnamci nebo Ukrajinci by těžce nesl každý druhý, v případě Romů dokonce tři ze čtyř obyvatel České republiky).⁷⁴

⁷² Srov. STEM. *Jsou Češi nacionalisty a xenofoby?*

⁷³ Srov. Projekt Varianty, *Interkulturní vzdělávání*, s. 391-392.

⁷⁴ Srov. STEM. IVO. *K některým národům a etnikům se chováme méně přátelsky než Slováci.*

2.3 Specifika vietnamské komunikace

Existuje mnoho stereotypů a předsudků při vnímání a posuzování národů a etnik příslušníky jiných národů a etnik, tzv. národnostní stereotypy, etnické stereotypy.⁷⁵ V sociální práci také mohou předsudky vystavět bariéru mezi sociálním pracovníkem a klientem. Měl by se tedy vyvarovat hodnocení klienta na základě jednoho rysu – třeba barvy kůže, oblečení, momentálního chování apod.⁷⁶

Zaměříme se pouze na některé prvky neverbální a verbální komunikace, které se od majority výrazně liší a byly a jsou často příčinou nedorozumění.

2.3.1 Neverbální komunikace

Jen odlišný **vzhled**, jiná barva pleti sama o sobě dává podnět ke vzniku různých mnohdy neuvědomovaných reakcí. Nízká výška postavy Vietnamců se může zdát směšná a často může svádět k předsudku typu „kdo je malý, je jako děčko, navíc když se stále přihloupě usmívá“. Tento předsudek měli i vojáci armády Spojených států při válce ve Vietnamu a velice tak podcenili schopnosti „malých a usměvavých“ lidí. V tomto ohledu představy velice klamou. Vietnamci také připisují tělesnému vzhledu určité sociální charakteristiky.⁷⁷

Silnější vzhled druhého je známkou blahobytu. Světlá pleť je chápána jako známka krásy a vysokého postavení ve společnosti. Dlouhý nehet je také považován jako projev vysokého postavení a vzdělanosti (dotyční nemusí pracovat a nepřekáží mu v práci).

Mnohým Evropanům se Vietnamci (i asiati obecně) jeví jeden jako druhý a těžko je od sebe rozeznávají. Podobný pohled mají i Vietnamci na Evropany, a to i přes různou výšku či různou barvu vlasů.

⁷⁵ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, s. 67.

⁷⁶ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, s. 15-16.

⁷⁷ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v ČR*, s. 102.

Úsměv má ve Vietnamu, kromě tradičního významu pocitu radosti, humoru, veselosti, také několik dalších významů, jako je pocit nepříjemnosti, velké nesnáze nebo omluvu v případě, že dotyčný nerozumí projevu mluvčího. Pokud někomu něco vysvětlujeme a posluchač se začne příjemně usmívat, dává tak velmi často najevo signál: „Nerozumím!“ Vyjadřuje tak omluvu, že dotyčný nerozumí projevu mluvčího.

Úsměv lze také vysvětlit jako projev velmi nepříjemného pocitu pozorované osoby, ale i pocitu smutku z úmrtí nebo vážné nemoci blízké osoby. Zmíněný typ úsměvu vychází z principu slušného chování. V kontextu nepříjemné situace chce mluvčí zmírnit fakt, že se svými problémy obtěžuje. Stačí, že se trápí sám. Proč by měl navíc trápit ještě ostatní. Nepříjemnou zprávu alespoň příjemně na veřejnosti sdělí.⁷⁸

Těhotná vietnamská žena zašla do jedné nejmenované pojišťovny. Jelikož byla těhotná, měla zájem o pojištění, které by uhradilo náklady spojené s porodem. Zde se jí ochotně ujal pojišťovací agent, vysvětloval různé výhody a nevýhody. Jeho klientka se příjemně usmívala a k tomu ještě přikyvovala hlavou, jak je to ve Vietnamu slušné, což si agent vysvětlil, že všemu rozumí. Nakonec připravil i smlouvu k podpisu. Tato žena nakonec předčasně porodila dvojčata a došlo ke zjištění, že onen pojišťovací agent s ní uzavřel pojištění termínované k datu předpokládaného porodu, kterého se však náklady spojené s předčasným porodem netýkaly. Vietnamská žena takto přišla k finanční újmě, musela uhradit veškeré náklady s předčasným porodem dvojčat.

Přímý **pohled do očí** může být pro Vietnamce nepříjemný a mohou si jej vysvětlit jako domýšlivost druhého. Ve Vietnamu sklopené oči nejsou znakem nezájmu či neupřímnosti, ale je to známkou skromného slušného chování.⁷⁹

Uzavřenost sama o sobě způsobuje nedůvěru české majority k vietnamské minoritě. Pokud je považováno za v české společnosti za slušné dívat se při rozhovoru do očí, může tato odlišnost být vnímána jako neupřímnost v jednání (př. zpříma se dívat do očí).

⁷⁸ Srov. KOCOUREK, J. *Vietnamci v ČR*, s. 101-102. Též srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 87.

⁷⁹ Srov. Projekt Varianty. *Interkulturní vzdělání II*, s. 382.

Citové vnímání hraje v životě Asijců daleko širší úlohu než u nás. Objímání na veřejnosti je chápáno jako výraz blízkého přátelství a je normálním jevem, ale líbání milenců na veřejnosti se nepřísluší. Dotek či pohlazení po vlasech dítěte je výsadou rodičů, jinak se považuje za projev přílišné sebedůvěry.⁸⁰

Někteří pedagogové mateřských škol, se kterými jsem se mohla setkat na semináři Multikulturní výchovy, při dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, se svěřovali: „oni tak divně koukají, když je hladíme po vlasech.“

2.3.2 Verbální komunikace

Zajímavé je, že ve vietnamské komunikaci téměř **nenalezneme zápor**: na přímou otázku vyžadující reakci ano / ne se nám dostane odpovědi typu: „myslíte, že je to opravdu tak?“, „je to dosti složité“, „musíme si to promyslet“ apod. Důvodem je vliv buddhistické filosofie na vietnamské myšlení: nesouhlasit s vysloveným stanoviskem druhé osoby je nezdvořilost.

Ve Vietnamu není slušné dát najevo druhému, že se zmýlil. Neměl by být zostuzen před ostatními. Otevřenou kritikou před kolektivem „**ztrácí tvář**“, ztrácí před okolím jakoukoli autoritu. Je proto lepší řešit problémy mezi čtyřma očima. Přímé veřejné upozorňování na nedostatky druhého nejsou považovány za upřímnost, ale za neslušnost. Jedná se tedy o sociální trest za porušení společenských norem slušného chování. Tvář ztrácíme, pokud se zachováme tak, jak nám společnost nedovoluje.

Ztráta tváře je společenskou institucí, která existuje ve více zemích Dálného východu i jinde na světě. Na veřejnosti nikdo nesmí někoho přímo zesměšnit, poukázat, ač právem, na jeho chybu. Jestliže to někdo udělá, může být posuzován jako tvrdý bezohledný člověk, sám může tvář ztratit. Šetrně sdělovat problémy, diskutovat tak, aby druzí neztratili tvář, patří k tradici vietnamského slušného chování.⁸¹

⁸⁰ KOCOUREK, J. *Vietnamci v České republice*, s. 102.

⁸¹ KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*, s. 68. Též srov. MÜLLEROVÁ, P. *Vietnamské etnikum v České republice*, s. 88.

Potkáme-li vietnamský pár, nejprve se zdraví muž, poté žena.

V českých poměrech je to zcela opačné nejprve se zdraví žena a poté muž.

Při setkání s důležitou osobou se projeví úcta stiskem podávané ruky dotyčného a na okamžik se podrží v dlaních obou svých rukou.

Ve Vietnamu je zdvořilé **zahajovat konverzaci** otázkami: „Kolik Vám je let?“, „Jak se daří rodině?“, „Kolik máte dětí?“, „Jste zdrav/a?“. Těmito otázkami může být Čech v kontaktu s Vietnamci zaskočen. Také jak již bylo zmíněno, není slušné svěřovat se s problémy ostatním.⁸²

Tyto otázky jsou v České republice považovány za velmi osobní, některé jsou dokonce urážlivé. Vietnamci tyto otázky kladou z důvodu orientace v sociálním statusu oslovovaného.

Často se stává, že český zákazník vietnamskému obchodníkovi tyká. Hovoří spolu, jako by byly staří dobří známí. Toto lze přičíst ke vzhledu Vietnamců. Oslovování ve Vietnamu se řídí různými pravidly. V běžné řeči se využívají místo zájmen podstatná jména, která označují příbuzenské vztahy. Příbuzenská volba slova se však zakládá na věku, ale i na postavení v rodině či postavení k rodičům. Dalo by se říci, že ve Vietnamu je slušné vykání a tykání je přípustné jen k mladším osobám.⁸³

2.4 Manuál pro sociální práci s vietnamskou minoritou

Rozhovor je základním nástrojem v sociální práci.⁸⁴ Pro práci s vietnamskou menšinou je důležité si uvědomit, že Vietnamci do ČR přicházejí z diametrálně odlišného prostředí, z jiné kultury a přináší si sebou odlišné hodnoty. Bude-li se sociální pracovník v těchto hodnotách orientovat, může tak zvýšit předvídatelnost jednání této minority a může také tak předejít nedorozuměním či vážným konfliktům⁸⁵

⁸² Srov. VASILJEV, I. *Poznámky k jazykové přípravě vietnamských dětí*, s. 145.

⁸³ Srov. Projekt Varianty. *Interkulturní vzdělání II*, s. 384.

⁸⁴ Srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 15.

⁸⁵ Srov. MUSIL, L. NAVRÁTIL, P. *Přístupy k práci s menšinami*, s. 267.

Praktický manuál pro práci s Vietnamci I.

TÉMA	POPIS SITUACE	DŮVODY VZNIKLÉ SITUACE	JAK SE ZACHOVAT?
Navázání kontaktu	Výrazným rysem vietnamské komunity je její <i>uzavřenost</i> . Je tedy obtížné s nimi navázat kontakt.	Uzavřenost komunity posiluje <i>zprostředkovatelský servis</i> , který je poskytován Vietnamci. Působí na ni velká kulturní odlišnost, jazyková neznalost a téměř permanentní pracovní nasazení.	Nabídnout možnost večerních kurzů českého jazyka pro cizince. Lze také zvolit obdobný přístup k cizincům použitý např. v Rakousku, kde jsou pro početné skupiny cizinců připraveny formuláře v jejich rodných jazycích.
	Nedaří se získat důvěru u vietnamského klienta.	Vietnamci většinou nevidí v českých veřejných institucích nic užitečného a mnohdy nechápou, proč jim chce někdo cizí pomoci.	Sociální pracovník musí být trpělivý a rozvážlivý. Nestačí si domluvit schůzku po telefonu, nestačí dvě, tři návštěvy kanceláře.
Vietnamské jméno a oslovení klienta	Sociální pracovník se neorientuje ve vietnamském jméně a např. vyplňuje s klientem formuláře.	Vietnamské jméno se skládá ze 3 částí. Zpravidla na prvním místě je příjmení a posledním vlastní jméno. Prostřední části jména jsou spojovací slabiky, které mohou pomoci k určení pohlaví osoby (př. Thi - žena, Van - muž). Pro Vietnamce je důležité celé jméno.	Vhodné je oslovovat klienta českým oslovením pán, paní, slečno a doplnit jej vlastním jménem, které je na posledním místě celého jména. V případě nejasnosti v klientově jméně, jej poprosit o zpřesnění, popř. jak by si klient přál být oslovován.
Zahájení konverzace	Vietnamský klient se v úvodu ptá: "Kolik Vám je let?", „Jak se daří rodině?“, „Kolik máte dětí?“, „Jste zdrav/a?“	Patří k dobrému vychování zajímat se již při prvním setkání o partnerovu rodinu a zdravotní stav. Otázky orientované na věk kladou z důvodu orientace v sociálním statusu oslovovaného.	Sociální pracovník by neměl být překvapen těmito otázkami a tyto otázky opětovat.
	Je možné se setkat s Vietnamcem, který sdělí: „Paní jste pěkná, tlustá.“	Jedná se o idiom, neměl by tedy být překládán doslova, ale jako: „vypadáte pěkně, blahobytně, jistě se vám vede dobře.“ V evropském kontextu (ideál ženské krásy je štíhlost, ba přímo vyhublost) ovšem podobná věta zafunguje jako urážka.	Přijmout to jako kompliment a ne jako urážku. V případě rozčlenění by mohl ztratit tvář.
Oční kontakt	Vietnamec při rozhovoru sklápí oči častěji, než je sociální pracovník zvyklí. Často se dívá k zemi.	Ve Vietnamu je považován za velmi neslušný až drzý pohled zpříma, který je ve zdejším prostředí považován za upřímnost a čestnost. Bývá doprovázeno i drobným sklopením hlavy.	Sociální pracovník by si to neměl vykládat, že dotyčný před ním něco skrývá. Naopak přímý a dlouhý pohled do očí může být pro Vietnamce nepříjemný a může si jej vysvětlit jako urážku.

Praktický manuál pro práci s Vietnamci II.

TÉMA	POPIS SITUACE	DŮVODY VZNIKLÉ SITUACE	JAK SE ZACHOVAT?
Úsměv	Vietnavec může sociálního pracovníka překvapit úsměvem při sdělování nepříjemného sdělení, jako je např. úmrtí někoho blízkého či vážná nemoc člena rodiny.	Toto jednání Vietnamců vychází z principu slušného chování. Nepříjemnou zprávu alespoň na veřejnosti příjemně sdělí.	Uvědomit si, že tento projev u Vietnamců má více významů a nemusí to tedy nutně znamenat krutost nebo výsměch.
	Sociální pracovník zjistí, že vietnamský klient nerozuměl tomu, co mu bylo sděleno, i přes to, že po celou dobu se příjemně usmíval a pokyvoval hlavou.	Jedná-li takto vietnamský klient, velmi často tak dává signál: "Nerozumím!" Vedle výrazu sympatie a humoru vyjadřuje také rozpaky a nejistotu, v určitých situacích také omluvu či účast s člověkem v nesnázích.	Sociální pracovník by si měl neustále ověřovat, zda mu vietnamský klient opravdu rozumí.
Délka pobytu	Pracovník se může setkat s vietnamskými klienty, kteří jsou v ČR již podstatnou část svého života, ale i s nově příchozími vietnamskými migranty.	Vietnamci nejsou homogenní skupinou, do ČR přijíždějí již téměř 60 let.	Zajímat se o délku pobytu vietnamského klienta. Dlouhodobě žijící většinou hovoří obстойnou češtinou a zpravidla ví, jak to v české společnosti chodí a práce s tímto klientem bude odlišná od práce s vietnamským migrantem, který je zde krátce.
Zápor ve větě	Na přímou otázku vyžadující reakci ano / ne se nám dostane odpovědi typu: „myslíte, že je to opravdu tak?“, „je to dosti složité“, „musíme si to promyslet“ apod.	Vlivem buddhistické filosofie na vietnamské myšlení: nesouhlasit s vysloveným stanoviskem druhé osoby je nezdvořilost.	Vyvarovat se nesouhlasu s vysloveným stanoviskem druhé osoby.
Svěřování se s problémy	Obtížné je dostat se k jádru problému.	Ve Vietnamu je neslušné zatěžovat druhé svými problémy. Stačí, že se trápí sám a nemusí tak se svými problémy trápit ostatní.	Toto souvisí se získáním důvěry.
Ztráta tváře	Otevřená kritika Vietnamce.	Dát na veřejnosti volný průchod svým negativním citům – otevřené nespokojenosti či dokonce vzteku – znamená „ztratit tvář“, tj. ztratit před okolím jakoukoli autoritu. Přímé upozorňování na nedostatky nejsou považovány za upřímnost, ale neslušnost.	Vhodné je řešit problémy mezi čtyřma očima.

3 SOCIÁLNÍ ŠETŘENÍ

3.1 Cíl sociálního šetření

Cílem sociálního šetření je zmapovat míru zkušeností a způsob získávání informací o vietnamském etniku sociálními pracovníky.

3.2 Hypotézy

- H1 Sociální pracovníci se setkávají při své práci s vietnamskými klienty.
- H2 Sociální pracovníci vnímají své znalosti o etnických minoritách jako dostatečné.
- H3 Sociální pracovníci čerpají informace o etnických minoritách z masmédií.
- H4 Sociální pracovníci mají zájem o vzdělávání o vietnamském etniku.

3.3 Metodika sociálního šetření

Pro své šetření jsem zvolila metodu terénního výzkumu a metodu matematicko-statistickou (slouží k vyhodnocování dat); z technik dotazník (viz příloha 5).

Tuto techniku jsem si zvolila především proto, že je v poměrně krátkém čase možné získat velký počet respondentů a údaje lze kvantifikovat. Nevýhodou dotazníku je, že respondent je nucen k odpovědi, kterou by jinak nezvolil. Respondent také může postihnout záměr výzkumníka a odpovídat tak, aby udělal nejlepší dojem na tazatele a ne tak, jak by jednal přirozeně. Dotazník je tedy koncipován v obecnější rovině k minoritám se skrytým zájmem o vietnamskou minoritu. Postupovala jsem tak proto, abych předešla zkreslení získaných dat vzhledem k mému původu.

V dotazníku jsem použila otázky otevřené a polozavřené, v nichž jsem respondentovi nabídla odpovědi s možností připsat vlastní volbu. Některé otázky se jeví i jako identifikační, kontrolní či filtrační.

3.4 Popis terénu a popis šetřeného vzorku

Sociální šetření jsem prováděla v listopadu 2007 v Jihočeském kraji, a to konkrétně ve městech Český Krumlov (32 respondentů) a Prachatice (38 respondentů) (viz tabulka A). Obě tato města jsou v příhraniční oblasti a mají přibližně stejný počet obyvatel (Český Krumlov – dále jen ČK – cca 15 000, Prachatice – dále PT – cca 12 000 obyvatel).

Respondenty sociálního šetření byli pracovníci sociálních úřadů z těchto měst, a to konkrétně 35 pracovníků úřadů práce a 35 pracovníků městských úřadů (odbor státní sociální podpory a odbor sociálních věcí) (viz tabulka B).

Do šetřeného vzorku byli zahrnuti jen ti pracovníci sociálních úřadů, kteří se při své práci přímo setkávají s cizinci a příslušníky cizích etnik. Přestože na některých sociálních úřadech nelze zaměstnance označit přímo termínem „sociální pracovník“ (např. úřad práce), budu tento obecný termín pro zjednodušení nadále užívat.

Tabulka A – Respondenti dle místa šetření

Místo šetření	Počet
Český Krumlov	32
Prachatice	38
Celkem	70

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka B – Respondenti dle typu úřadu

Typ úřadu	Počet
Městský úřad	35
Úřad práce	35
Celkem	70

Zdroj: vlastní šetření

3.5 Výsledky a diskuze

Při vyhodnocování ankety jsem nejdříve použila všeobecného, celkového třídění (třídění 1. stupně). V rámci užšího vyhodnocování (třídění 2. stupně) jsem jako hlavní proměnou zvolila místo šetření.

Pro účely tohoto šetření považuji za menšinu méně než 46 % respondentů a za většinu více než 54 % respondentů.

Zkušenost s klienty jiné národnosti

Z celkového počtu 72 respondentů uvedlo 70 z nich, že v současnosti pracují s klienty z jiných etnických a národnostních skupin. Pouze 3 respondenti uvedli, že s těmito lidmi pracovali i v minulosti. Dá se předpokládat, že i ostatní respondenti v minulosti pracovali s lidmi cizích etnik, pouze neuvedli obě možnosti. Tři zmíněné respondenty, kteří uvedli obě možnosti „ano“, jsem zařadila s ostatními do kategorie c) ano, v současnosti. **Těchto 70 respondentů se stalo výchozími pro další šetření** (viz tabulka 1).

Tabulka 1 – Zkušenost s klienty jiné národnosti

	ČK	PT	Celkem
Ne	0	2	2
Ano, v minulosti	2	1	3
Ano, v současnosti	38	32	70

Zdroj: vlastní šetření

Z odpovědí vyplývá, že téměř všichni pracovníci (97 %) v sociální sféře se při své práci setkávají s příslušníky romského etnika. Nezanedbatelné jsou však i kontakty s jinými etniky. 67 % všech sociálních pracovníků se pracovně setkává i s Ukrajinci, 66 % se Slováky, 31 % s Vietnamci a 26 % s Poláky. I s ostatními etniky se setkává 24 % sociálních pracovníků. Výsledky ukazují, že se sociální pracovníci setkávají s různými příslušníky jiného než českého etnika (viz tabulka 2).

Tabulka 2 – Cizí etnika v klientele sociálních úřadů

Etnikum	Ze 70 respondentů	V % ze 100 % respondentů
Romské	68	97
Ukrajinské	47	67
Vietnamské	22	31
Slovenské	46	66
Polské	18	26
Jiné	17	24

Zdroj: vlastní šetření

Do kategorie „jiné etnické skupiny“ jsem zařadila výpovědi respondentů, kde se objevila etnická příslušnost rumunská (4x), maďarská (2x), arménská (2x), moldavská (2x), čínská (2x) a po jedné odpovědi ruská, běloruská, bulharská, německá a marocká.

Srovnání zastoupení cizích etnik v rámci kontaktu se sociálními pracovníky na úřadech dvou zkoumaných měst neukázalo žádné výrazné rozdíly. Určité vyšší procento cizích etnik v Českém Krumlově je možné vysvětlit vyšším podílem cizinců zdržujících se v českokrumlovském okrese. Jistým způsobem specifickou skupinou jsou Romové, jež se konkrétně v Prachaticích a v Českém Krumlově výrazně odlišují. Výsledky také vypovídají o tom, že se sociální pracovníci setkávají s Vietnamci ve stejné míře v Prachaticích i v Českém Krumlově, rozdíl 2 respondentů je zcela nepatrný (viz tabulka 3).

Tabulka 3 – Kontakt sociálních pracovníků se zástupci cizích etnik podle místa šetření

Etnikum	ČK z 38 respondentů	PT z 32 respondentů	ČK v % ze 100 % respondentů	PT v % ze 100 % respondentů
Romské	38	30	100	94
Ukrajinské	26	21	68	66
Vietnamské	12	10	32	31
Slovenské	27	19	71	59
Polské	11	8	29	25
Jiné	9	8	24	25

Zdroj: vlastní šetření

Informovanost sociálních pracovníků o kulturních odlišnostech etnik

Nejvíce respondentů (73 %) hodnotí své informace o kulturních odlišnostech etnik jako částečné, z čehož vychází předpoklad dalšího vzdělávání. 21 % respondentů, tedy 15 respondentů označuje své informace za dostatečné. O kulturních odlišnostech cizích etnik nemá informace 6 % respondentů. Nízké procento lze pravděpodobně vysvětlit tím, že většina pracovníků má možnost načerpat určité informace již osobním stykem s klienty (viz tabulka 4). Informovanost sociálních pracovníků v jednotlivých městech znázorňuje tabulka 5.

Tabulka 4 – Informovanost sociálních pracovníků o kulturních odlišnostech etnik

Informace	Respondenti	Respondenti v %
Ano, dostatečné	15	21
Ano, částečné	51	73
Ne, nemám	4	6
Celkem	70	100

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka 5 – Informovanost sociálních pracovníků o cizích etnikách podle místa šetření

Informace	ČK	PT	ČK v %	PT v %
Ano, dostatečné	6	9	16	28
Ano, částečné	31	20	82	63
Ne, nemám	1	3	3	9
Celkem	38	32	100	100

Zdroj: vlastní šetření

Zdroje informací o cizích etnikách

Dle očekávání bylo zjištěno, že s výraznou převahou získávají sociální pracovníci informace z masmédií (noviny, časopisy 88 % respondentů, televize rozhlas 85 % respondentů). Tento zdroj informací nelze považovat za kvalitní aktivní interkulturní vzdělávání, protože tato média neposkytují dostatečně seriózní informace. Při dnešní široké dostupnosti Internetu jen poměrně málo pracovníků (17 %) čerpá informace

z internetových stránek, které celkem kvalitně informují o různých interkulturních projektech. Jen 35 % všech pracovníků získává informace prostřednictvím kurzů, což je jednoznačně nejserióznější a stěžejní zdroj těchto informací (viz tabulka 6).

Tabulka 6 – Zdroje informací o cizích etnikách

Zdroj informací	Ze 66 respondentů	V % ze 100 % respondentů
Noviny, časopisy	58	88
Televize, rozhlas	56	85
Internet	11	17
Známí	19	29
Kurzy a semináře	23	35
Jiný způsob	17	26

Zdroj: vlastní šetření

Pozitivně vychází vzdělávání prostřednictvím kurzů a seminářů v Prachaticích (52 %). Toto lze přičíst otevřenému přístupu vedení daných úřadů vůči tomuto způsobu vzdělávání pracovníků (viz tabulka 7).

Tabulka 7 – zdroje informací o cizích etnikách podle místa šetření

Zdroj informací	ČK ze 37 respondentů	PT z 29 respondentů	ČK v % ze 100 % respondentů	PT v % ze 100 % respondentů
Noviny, časopisy	32	26	86	90
Televize, rozhlas	32	24	86	83
Internet	8	3	22	10
Známí	12	7	32	24
Kurzy a semináře	8	15	22	52
Jiný způsob	6	11	16	38

Zdroj: vlastní šetření

Možností rozepsat se o zdrojích svých informací využila jen zhruba polovina všech respondentů. Jako jiný způsob získávání informací uváděli nejčastěji osobní styk s klienty (celkem 16x) a pouze 4x se objevil jako zdroj informací studium odborné literatury.

Zájem o interkulturní vzdělávání

69 % respondentů by mělo zájem o vzdělávání etnických a národnostních odlišností. 31 % pracovníků o interkulturní vzdělávání zájem nemá (viz tabulka 8). Respondenti v možnosti „měl/a bych zájem“ uváděli nejčastěji tyto důvody: *profesní zdokonalení, zkvalitnění poskytovaných služeb a všeobecný rozhled*. V možnosti „neměla bych zájem“ byly nejčastějšími důvody „*vím dost, vím co potřebuji*“, „*nepotřebuji vědět*“ a „*at' se přizpůsobí oni*“.

Tabulka 8 – Zájem o interkulturní vzdělávání

Zájem	Respondenti	Respondenti v %
Ano	48	69
Ne	22	31
Celkem	70	100

Zdroj: vlastní šetření

Rozdíl mezi Českým Krumlovem a Prachaticemi je v případě zájmu o interkulturní vzdělávání jen 5 %, což není nijak výrazné. Určitý podíl na tom mohou mít opět pracovníci jednoho prachatického úřadu, v němž převládal všeobecně negativní postoj k interkulturnímu vzdělávání (viz tabulka 9)

Tabulka 9 – Zájem o interkulturního vzdělávání podle místa šetření

Zájem	ČK	PT	ČK v %	PT v %
Ano	27	21	71	66
Ne	11	11	29	34
Celkem	38	32	100	100

Zdroj: vlastní šetření

Nejvíce respondentů (44 %) by mělo zájem o romské etnikum. Jako důvod respondenti nejčastěji uváděli, že se s tímto etnikem při své práci nejvíce setkávají. 12 respondentů (22%) by se zajímalo o vietnamské či všeobecně asijské etnikum a 11 respondentů (20 %) by se zajímalo všeobecně o různá etnika. Je zajímavé, že o Ukrajinské etnikum by se zajímali jen 4 respondenti z celkových 48, jež by měly

zájem se vzdělávat (viz tabulka 9). Přitom otázka č. 3 (tabulka 2 a 3) prokázala, že 2/3 všech sociálních pracovníků pracuje v zaměstnání s Ukrajinci (viz tabulka 10).

Tabulka 10 – Zájem o vzdělávání z hlediska etnik

Etnikum	Respondenti	Respondenti v %
Romské	24	44
Vietnamské/asijské	12	22
Ukrajinské	4	7
Ostatní	3	6
Všechna všeobecně	11	20
Celkem	54	100

Zdroj: vlastní šetření

Zájem o jednotlivá etnika je v obou městech takřka srovnatelný, jen s malými rozdíly. Konkrétně u romského etnika je zájem o vzdělávání v Prachaticích o 5 % nižší (fakticky jsou to však jen 4 respondenti – viz tabulka 11)

Tabulka 11 – Zájem o vzdělávání z hlediska etnik podle místa šetření

Etnikum	ČK	PT	ČK v %	PT v %
Romské	14	10	47	42
Vietnamské/asijské	7	5	23	21
Ukrajinské	2	2	7	8
Ostatní	1	2	3	8
Všechna všeobecně	6	5	20	21
Celkem	30	24	100	100

Zdroj: vlastní šetření

Z odpovědí na otázku č. 7 vyplývá, že více jak polovina sociálních pracovníků (56 %) kurzy o menšinách a cizincích nenavštěvuje. 29 % respondentů je navštěvuje na popud zaměstnavatele a 16 % (téměř třetina pracovníků, kteří kurzy využívají) navštěvuje kurzy z vlastní iniciativy (viz tabulka 12). Je zapotřebí poznamenat, že v několika případech byla odpověď „nenavštěvují“ doplněna zdůvodněním, že bohužel nebyla příležitost.

Tato otázka je kontrolní k otázce č. 4. Potvrdilo se, že všech 23 respondentů, kteří uvedli v otázce č. 4 (viz tabulka 6 a 7), že informace o etnických menšinách získávají mimo jiné i na kurzech a seminářích, bylo mezi těmi, kteří v této otázce uvedli odpověď a) nebo b).

Tabulka 12 – Důvody účasti na kurzech a seminářích

Důvod	Respondenti	Respondenti v %
Zaměstnavatel	20	29
Vlastní iniciativa	11	16
Nenavštěvují	39	56
Celkem	70	100

Zdroj: vlastní šetření

V Českém Krumlově nenavštěvuje kurzy 58 % respondentů, zatímco v Prachaticích o 5 % méně. I zde se potvrdily výsledky z otázky č. 4, že prachatické sociální úřady směřují své pracovníky k odbornému vzdělávání prostřednictvím kurzů a seminářů (viz tabulka 13).

Tabulka 13 – Důvody účasti na kurzech a seminářích podle místa šetření

Důvod	ČK	PT	ČK v %	PT v %
Zaměstnavatel	9	11	24	34
Vlastní iniciativa	7	4	18	13
Nenavštěvují	22	17	58	53
Celkem	38	32	100	100

Zdroj: vlastní šetření

Shrnutí

Sociální šetření prokázalo, že prakticky každý sociální pracovník se setkává s klienty cizích etnik, z nichž třetina se setkává s klienty vietnamské menšiny. Ukázalo se, že naprostá většina (73 %) sociálních pracovníků má pouze částečné informace o kulturních odlišnostech cizích etnik, z nichž pocházejí jejich klienti. Z tohoto výsledku vychází předpoklad dalšího vzdělávání. Také se ukázalo, že většina pracovníků (přes 80 %) získává informace z „neobjektivních“ masmédií. Jen poměrně malé procento respondentů získává informace prostřednictvím interkulturních kurzů. 2/3 sociálních pracovníků odpovědělo, že by měli zájem o takovéto vzdělávání. O vietnamské etnikum projevila zájem 1/5 respondentů. Počítejme však, že je to spíše hypotetické ano, protože se také ukázalo, že jen 16 % respondentů navštěvuje kurzy z vlastní iniciativy a přes polovinu respondentů je nenavštěvuje vůbec.

Závěr

Prostředí, ze kterého pocházejí Vietnamci, je velice odlišné od prostředí v České republice. To může komplikovat vzájemné soužití. Ve své práci jsem se snažila přiblížit některé hodnoty, zvláštnosti vietnamského etnika a specifika v komunikaci.

I když jsme geograficky i kulturně národy značně vzdálenými, máme i mnoho společného. Poznání neznámé a vzdálené vietnamské kultury by mohlo být v rámci multikulturní společnosti značným kulturním obohacím.

Sociální šetření jsem orientovala ve vztahu mého původu a také zaměření studia. Zajímalo mě tedy, zda se sociální pracovníci při své práci setkávají s vietnamskými klienty a odkud získávají informace o Vietnamcích. Právě s těmito informacemi přichází sociální pracovník do práce s vietnamskou minoritou a zajisté ovlivňují následnou práci s nimi.

Cíl práce byl naplněn. Bylo zjištěno, že se třetina sociálních pracovníků setkává při své práci s vietnamskými klienty. Ukázalo se, že většina pracovníků má pouze částečné informace o kulturních odlišnostech cizích etnik. Také se ukázalo, že většina pracovníků získává informace z „neobjektivních“ masmédií. Respondenti také projevíli zájem o vzdělávání o vietnamské minoritě.

Praktickým výstupem této práce je manuál nejen pro sociální pracovníky, který by měl napomoci k lepší komunikaci s vietnamskou minoritou a v důsledku k navázání lepší spolupráce. Ráda bych svou práci alespoň trochu přispěla k větší informovanosti o odlišnostech ve vietnamském jednání a chování, v hodnotách, které nás paradoxně oddělují a zároveň sblížují. Možná tak i mohu pomoci narušit stereotypní postoje ve vztahu české majority k vietnamské menšině. Ráda bych pomohla v orientaci všem, kteří se s vietnamskými migranty setkávají, a to zejména lidem, kteří s nimi pracují. K této oblasti patří i sociální práce, v níž se mohou sociální pracovníci setkávat s vietnamskými klienty. Byla bych velmi ráda, kdyby mohla předkládaná práce pomoci k lepším vzájemným vztahům a tolerantnější komunikaci české většiny s vietnamskou menšinou.

Abstrakt

SCHUHOVÁ, J. *Etnické minority v komunikaci - Vietnamci*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Elichová.

Klíčová slova: Vietnam, Vietnamci, komunikace, minorita.

Práce sleduje vietnamské kulturní odlišnosti v komunikaci s českou majoritou. Je zde nastíněné složení vietnamské populace v ČR, nejedná se o homogenní skupinu, jedná se o třetí největší skupinu cizinců. S tímto souvisí i komunikace. Práce zachycuje rizika ve vzájemné komunikaci, která vede k začarovanému kruhu komunikace. Práce mapuje oblast setkávání sociálních pracovníků s vietnamskou minoritou. Praktickým výstupem práce je manuál pro sociální pracovníky a popis specifik a jedinečnosti vietnamské kultury s důrazem na komunikaci.

Abstract

SCHUHOVÁ, J. *Ethnic minorities in communication – Vietnamese*. České Budějovice 2008. Bachelor thesis. South-Bohemian University in České Budějovice. The Faculty of Theology. The Department of Practical Theology. The supervisor of the thesis: M. Elichová.

Key terms: Vietnam, Vietnamese, communication, minority.

This thesis deals with Vietnamese cultural differences in communication with the Czech majority. The composition of the Vietnamese population is outlined here. It is the third largest group of foreigners in the Czech republic. The communication of this results from this. This work mentions some risks in mutual communication that lead to vicious circle of communication. Work maps district get - togetherness social workers with Vietnamese minor. Practical output of work is manual for social workers and description of specifics and inscape of Vietnamese civilization with emphasis on communication.

Seznam literatury

ALAN, J. Xenofobie a rasismus: úvodní poznámka sociologa. In ŠIŠKOVÁ, T. et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 10-27. ISBN 80-7178-285-8.

BROUČEK, S. *Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR*. [online]. 1. část. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, poslední aktualizace 15.6.2005 [cit. 2008-02-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=107>>.

Český statistický úřad. *Cizinci v České republice 2007*. Praha: Český statistický úřad, 2007. ISBN 978-80-250-1544-5.

Český statistický úřad. Počet cizinců v ČR. [online]. Poslední aktualizace 5.10.2007 [cit. 2008-04-13]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001>.

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3

KOCOUREK, J. *Poznáváme svět dětí z Vietnamu*. Plzeň: Foto & Tisk Znamenání, 2002. ISBN 80-902017-9-2.

KOCOUREK, J. Vietnamci v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. et al. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001, s. 99 – 105. ISBN 80-7178-648-9.

KOCOUREK, J. Vietnamci v současné ČR. In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H & H, 2006, s. 102-116. ISBN 80-7319-055-9.

KOUCOUREK, J. Znáte svého spolužáka? In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H & H, 2006, s. 209-212. ISBN 80-7319-055-9.

KOMPOLTOVÁ, S. Tolerancia v slovensko-maďarských vzťahoch. In SMÉKAL, V. et al. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003, s. 39 -53. ISBN 80-85947-82-X.

- MAREŠ, P. Sociální exkluze a inkluze. In SIROVÁTKA, T. ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2004. ISBN 80-210-3455-6.
- MARTÍNKOVÁ, Š. Česko-vietnamské vztahy. In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H & H, 2006, s. 85-92. ISBN 80-7319-055-9.
- MÜLLEROVÁ, P. Vietnamské etnikum v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. et al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 81-98. ISBN 80-7178-285-8.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- MUSIL, L. NAVRÁTIL, P. Přístupy k práci s menšinami. In MATOUŠEK, O. et al. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 267-293. ISBN 80-7178-473-7.
- NAVRÁTIL, P. et al. 2003a. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.
- Projekt Varianty, Interkulturní vzdělávání II. [online] Člověk v tísni, 2005. ISBN 80-903510-5-0. [cit. 2008-04-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.varianty.cz/cdrom>>
- PECHOVÁ, E. Vietnamské tradiční svátky a oslavy. In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H & H, 2006, s. 56 – 66. ISBN 80-7319-055-9.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6.
- Sčítání lidu, domů a bytů 2001. [online]. poslední aktualizace 19. 11. 2007 [cit. 2008-02-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>>.
- SMÉKAL, V. Rizikové a projektivní faktory v utváření osobností dětí různých etnik. In SMÉKAL, V. et al. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003, s. 71-78. ISBN 80-85947-82-X.
- STEM. *Jsou Češi nacionalisty a xenofoby?* [online]. [cit. 2008-04-23]. Dostupné na WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/208>>.

STEM. IVO. *K některým národům a etnikům se chováme méně přátelsky než Slováci.* [online]. 2004, [cit. 2008-04-23]. < <http://www.stem.cz/clanek/902> >.

ŠÍŠKOVÁ, T. et al. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

VASILJEV, I. *Dynamika národních tradic a vlivů nového prostředí v životě vietnamské komunity v České republice.* In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách.* Jinočany: H & H, 2006, s. 118-126. ISBN 80-7319-055-9.

VASILJEV, I. *Poznámky k jazykové přípravě dětí.* In KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách.* Jinočany: H & H, 2006, s. 144-147. ISBN 80-7319-055-9.

VASILJEV, I. *Za dědictvím starých Vietů.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85010-19-4.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat.* Praha: SLON, 1999.

Seznam příloh

- Příloha 1 – Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství - k 29. 02. 2008⁸⁶**
- Příloha 2 – Cizinci vybraných občanství s povolením k pobytu podle pohlaví a věkových skupin k 31. 12. 2006⁸⁷**
- Příloha 3 – Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve šk. roce 2006/2007⁸⁸**
- Příloha 4 – Strategie adaptace imigrantů⁸⁹**
- Příloha 5 – Dotazník**
- Příloha 6 – Výsledky dalších identifikačních otázek**

⁸⁶ Český statistický úřad, *Počet cizinců v ČR*.

⁸⁷ Český statistický úřad, *Cizinci v České republice 2007*.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Srov. PRŮCHA. J. *Multikulturní výchova*, s. 155.

**Příloha 1 – Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství
- k 29. 02. 2008**

Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství - k 29. 02. 2008

Foreigners: by type of residence, sex and citizenship; 29 February 2008

Pramen: Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR
Source: Directorate of Alien and Border Police; Ministry of the Interior of the CR

Státní občanství Citizenship	Cizinci celkem/ Foreigners, total	Trvalý pobyt / Permanent stay			Ostatní typy pobytu / Other types of stay		
		celkem / Total	muži / Males	ženy / Females	celkem / Total	muži / Males	ženy / Females
Celkový součet	397 918	160 828	84 642	76 186	237 090	155 754	81 336
Afghánistán	156	106	80	26	50	34	16
Albánie	225	128	93	35	97	57	40
Alžírsko	575	525	489	36	50	33	17
Angola	165	129	109	20	36	27	9
Argentina	76	48	26	22	28	12	16
Arménie	1 619	1 207	620	587	412	242	170
Austrálie	393	280	190	90	113	57	56
Ázerbájdžán	289	101	55	46	188	111	77
Bahrajn	29	5	4	1	24	16	8
Bangladéš	58	33	31	2	25	19	6
Belgie	432	165	133	32	267	194	73
Belize	3	3	2	1	-	-	-
Bělorusko	3 832	1 990	754	1 236	1 842	892	950
Benin	38	35	28	7	3	3	-
Bhútán	3	1	-	1	2	1	1
Bolívie	66	38	30	8	28	20	8
Bosna a Hercegovina	2 076	1 443	847	596	633	552	81
Botswana	40	-	-	-	40	22	18
Brazílie	206	101	52	49	105	57	48
Bulharsko	5 147	3 039	1 890	1 149	2 108	1 398	710
Burkina Faso	11	9	8	1	2	-	2
Burundi	2	2	2	-	-	-	-
Čad	6	5	4	1	1	1	-
Černá Hora	26	19	16	3	7	4	3
Čína	4 792	2 941	1 618	1 323	1 851	1 088	763
Dánsko	292	96	78	18	196	138	58
Dominika	1	1	1	-	-	-	-
Dominikánská republika	18	15	11	4	3	1	2
Džibutsko	1	1	-	1	-	-	-
Egypt	348	251	240	11	97	78	19
Ekvádor	72	35	27	8	37	19	18
Eritrea	3	2	2	-	1	1	-
Estonsko	59	29	12	17	30	20	10
Etiopie	67	43	37	6	24	19	5
Fidži	1	-	-	-	1	1	-
Filipíny	109	49	2	47	60	19	41

Finsko	194	56	36	20	138	79	59
Francie	2 203	715	516	199	1 488	1 032	456
Gambie	4	3	3	-	1	1	-
Ghana	94	60	54	6	34	25	9
Grenada	2	2	1	1	-	-	-
Gruzie	631	313	167	146	318	179	139
Guatemala	17	8	3	5	9	6	3
Guinea	57	29	22	7	28	21	7
Guinea-Bissau	17	12	12	-	5	4	1
Guyana	5	5	5	-	-	-	-
Haiti	1	1	1	-	-	-	-
Honduras	11	4	4	-	7	2	5
Hongkong	8	3	-	3	5	-	5
Chile	60	39	19	20	21	12	9
Chorvatsko	2 301	1 865	1 216	649	436	333	103
Indie	864	231	178	53	633	489	144
Indonésie	166	53	23	30	113	82	31
Irák	312	255	174	81	57	38	19
Írán	187	81	67	14	106	71	35
Irsko	446	118	92	26	328	257	71
Island	29	8	5	3	21	13	8
Itálie	2 411	1 194	986	208	1 217	1 047	170
Izrael	708	309	214	95	399	258	141
Jamajka	6	2	2	-	4	1	3
Japonsko	1 415	178	51	127	1 237	724	513
Jemen	208	136	97	39	72	49	23
Jihoafriická republika	173	110	61	49	63	32	31
Jordánsko	211	137	120	17	74	64	10
Kambodža	12	5	1	4	7	5	2
Kamerun	56	38	32	6	18	14	4
Kanada	635	384	224	160	251	135	116
Kapverdy	9	7	6	1	2	-	2
Kazachstán	3 032	1 816	784	1 032	1 216	595	621
Keňa	45	7	3	4	38	27	11
Kolumbie	135	66	30	36	69	43	26
Kongo	26	21	18	3	5	2	3
Kongo, dem. rep.	46	34	26	8	12	7	5
Korea	844	62	28	34	782	427	355
Korea, lid. dem. rep.	36	-	-	-	36	33	3
Kostarika	29	13	7	6	16	11	5
Kuba	269	244	180	64	25	13	12
Kuvajt	36	7	5	2	29	27	2
Kypr	59	35	31	4	24	19	5
Kyrgyzstán	488	267	111	156	221	119	102
Laos	17	14	8	6	3	1	2
Lesotho	3	-	-	-	3	3	-
Libanon	269	207	177	30	62	47	15
Libérie	6	6	3	3	-	-	-
Libye	231	77	67	10	154	99	55
Lichtenštejsko	3	1	1	-	2	1	1
Litva	367	132	42	90	235	138	97
Lotyšsko	108	64	25	39	44	18	26
Lucembursko	21	7	7	-	14	7	7
Madagaskar	24	23	17	6	1	1	-
Maďarsko	597	396	248	148	201	125	76
Makedonie	1 803	837	677	160	966	789	177

Malajsie	172	6	3	3	166	70	96
Maledivy	3	1	1	-	2	-	2
Mali	33	18	13	5	15	9	6
Malta	21	7	3	4	14	9	5
Maroko	182	151	134	17	31	26	5
Mauricius	20	9	3	6	11	7	4
Mauritánie	4	2	2	-	2	2	-
Mexiko	186	84	49	35	102	60	42
Moldavsko	8 058	1 724	931	793	6 334	4 293	2 041
Mongolsko	6 453	1 175	374	801	5 278	2 268	3 010
Mosambik	6	4	3	1	2	2	-
Myanmar	7	4	3	1	3	2	1
Namibie	25	4	1	3	21	12	9
Německo	16 402	4 430	2 912	1 518	11 972	10 361	1 611
Nepál	57	21	17	4	36	26	10
Niger	2	2	2	-	-	-	-
Nigérie	385	329	294	35	56	40	16
Nikaragua	13	9	7	2	4	2	2
Nizozemsko	2 290	595	456	139	1 695	1 157	538
Norsko	133	44	35	9	89	66	23
Nový Zéland	89	45	32	13	44	23	21
Omán	3	-	-	-	3	2	1
Pákistán	333	239	197	42	94	67	27
Palestina	105	59	47	12	46	44	2
Panama	15	5	5	-	10	7	3
Papua Nová Guinea	1	-	-	-	1	-	1
Paraguay	29	3	3	-	26	18	8
Peru	132	85	58	27	47	31	16
Pobřeží slonoviny	59	53	50	3	6	4	2
Polsko	20 793	11 265	3 370	7 895	9 528	7 941	1 587
Portugalsko	113	33	27	6	80	54	26
Rakousko	3 369	1 209	853	356	2 160	1 874	286
Rumunsko	3 232	2 134	1 165	969	1 098	868	230
Rusko	23 518	11 168	4 967	6 201	12 350	6 075	6 275
Rwanda	3	-	-	-	3	3	-
Řecko	818	687	458	229	131	104	27
Salvador	10	2	1	1	8	4	4
San Marino	1	-	-	-	1	1	-
Saúdská Arábie	49	18	17	1	31	28	3
Senegal	42	38	36	2	4	4	-
Seychely	2	1	-	1	1	1	-
Sierra Leone	5	-	-	-	5	4	1
Singapur	21	4	1	3	17	5	12
Slovensko	69 472	24 684	12 015	12 669	44 788	29 152	15 636
Slovinsko	213	149	100	49	64	43	21
Somálsko	19	19	7	12	-	-	-
Spojené arabské emiráty	7	1	1	-	6	6	-
Spojené království	3 926	1 205	1 021	184	2 721	2 012	709
Spojené státy	4 799	2 574	1 716	858	2 225	1 189	1 036
Srbsko	639	403	298	105	236	167	69
Srbsko a Černá Hora	3 509	2 679	1 874	805	830	561	269
Srí Lanka	66	33	23	10	33	17	16
Súdán	52	45	37	8	7	6	1
Surinam	1	1	1	-	-	-	-
Svatá Lucie	2	2	1	1	-	-	-
Svatý Tomáš	2	1	1	-	1	1	-

Sv. Vincenc a Grenadiny	1	-	-	-	1	1	-
Sýrie	429	354	268	86	75	51	24
Španělsko	474	189	124	65	285	190	95
Švédsko	526	271	162	109	255	191	64
Švýcarsko	481	280	174	106	201	162	39
Tádžikistán	189	14	5	9	175	156	19
Tanzánie	21	14	11	3	7	4	3
Thajsko	380	90	8	82	290	36	254
Tchaj-wan	187	18	3	15	169	103	66
Togo	10	9	5	4	1	-	1
Tonga	3	3	1	2	-	-	-
Trinidad a Tobago	3	1	1	-	2	1	1
Tunisko	435	380	357	23	55	45	10
Turecko	933	418	338	80	515	345	170
Turkmenistán	29	10	2	8	19	6	13
Uganda	15	2	-	2	13	9	4
Ukrajina	125 407	33 927	15 905	18 022	91 480	59 314	32 166
Uruguay	12	10	5	5	2	1	1
Uzbekistán	1 221	122	53	69	1 099	862	237
Venezuela	54	36	19	17	18	7	11
Vietnam	53 432	33 108	18 855	14 253	20 324	12 848	7 476
Zambie	35	18	14	4	17	9	8
Zimbabwe	11	6	4	2	5	4	1
Ostatní	546	513	325	188	33	20	13

Příloha 2 – Cizinci vybraných občanství s povolením k pobytu podle pohlaví a věkových skupin k 31. 12. 2006

1-9.1 Cizinci vybraných občanství s povolením k pobytu podle pohlaví a věkových skupin k 31. 12. 2006

Foreigners with residence permits: by selected citizenship, sex and age group; 31 December 2006

Pramen: Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie
Ministerstva vnitra ČR

Source: Directorate of Alien and Border Police,
Ministry of the Interior of the CR

Věková skupina Age group	Celkem Total	Ukrajina Ukraine	Slovensko Slovakia	Vietnam Viet Nam	Polsko Poland	Rusko Russian Federation	Německo Germany	Moldavsko Moldova	Bulharsko Bulgaria	Čína China	Srbsko a Černá Hora Serbia and Montenegro	Občané EU EU-citizens	Občané třetích zemí Non-EU-citizens
Cizinci celkem <i>Foreigners, total</i>													
Celkem Total	296 236	86 739	58 384	38 454	18 894	17 216	10 109	4 658	4 285	3 703	3 616	102 886	192 880
0	1 085	208	98	496	6	74	4	9	8	19	11	124	958
1-4	5 918	1 242	726	1 861	67	484	80	66	64	202	100	1 077	4 829
5-9	8 093	1 589	1 035	2 443	114	702	111	92	67	242	128	1 594	6 481
10-14	10 066	2 434	1 219	2 958	144	927	115	135	106	185	167	1 749	8 291
15-19	12 497	2 558	1 340	4 043	223	1 541	151	162	140	236	131	1 942	10 536
20-24	27 769	8 549	7 951	3 428	763	1 518	393	746	193	252	225	9 489	18 254
25-29	41 151	13 903	13 848	2 912	1 417	1 231	633	924	402	280	292	17 029	24 097
30-34	43 614	15 450	11 168	4 312	1 807	1 529	744	713	589	417	389	15 485	28 079
35-39	37 652	12 173	6 145	5 174	2 027	1 880	1 188	553	524	487	525	11 639	25 960
40-44	33 114	10 074	4 643	4 925	2 144	1 995	1 349	463	417	569	472	10 403	22 648
45-49	27 639	9 080	3 861	3 580	2 127	1 714	1 219	435	394	369	343	8 935	18 646
50-54	20 145	5 328	3 010	1 432	3 502	1 268	1 100	240	359	259	291	9 040	11 075
55-59	12 505	2 616	1 692	513	2 482	862	1 013	96	217	102	206	6 486	5 992
60-64	5 890	707	642	135	937	443	898	16	153	32	119	3 457	2 419
65-69	3 686	381	311	86	459	460	589	6	116	26	90	1 876	1 801
70-74	2 258	187	219	94	289	278	253	2	192	18	65	1 034	1 215
75-79	1 502	125	189	42	185	155	154	-	117	5	43	716	772
80-84	1 072	89	166	14	138	105	76	-	152	3	12	516	547
85+	580	46	121	6	63	50	39	-	75	-	7	295	280

	z toho ženy						<i>incl.: Females</i>						
Celkem Total	119 228	34 657	23 494	16 559	8 883	9 150	2 368	1 765	1 570	1 614	1 121	38 702	80 366
0	518	101	50	236	3	34	2	4	4	5	6	63	453
1-4	2 848	620	358	869	28	245	38	28	29	93	51	521	2 319
5-9	3 913	784	517	1 158	54	330	49	41	30	113	63	771	3 135
10-14	4 846	1 196	609	1 384	67	466	61	61	53	92	75	860	3 975
15-19	6 252	1 272	665	2 080	112	806	66	65	68	102	50	933	5 310
20-24	12 419	3 323	4 201	1 568	218	807	77	250	90	107	90	4 627	7 781
25-29	17 755	5 629	6 587	1 338	421	722	109	334	154	132	119	7 500	10 247
30-34	17 581	6 322	4 450	2 016	505	865	178	260	228	198	130	5 625	11 946
35-39	13 197	4 675	1 868	2 159	429	996	218	219	192	214	115	3 016	10 174
40-44	10 892	3 798	1 205	1 630	618	973	257	175	134	244	103	2 538	8 338
45-49	9 190	3 376	973	1 187	754	823	255	183	133	139	86	2 307	6 865
50-54	7 837	1 862	776	483	2 399	678	248	98	107	86	58	3 733	4 092
55-59	4 986	864	414	212	1 785	455	278	36	65	47	53	2 729	2 246
60-64	2 343	279	214	79	678	236	230	6	66	15	37	1 329	1 008
65-69	1 637	226	146	64	319	285	121	3	41	15	33	706	928
70-74	1 114	126	122	61	200	185	77	2	52	8	27	485	627
75-79	822	90	123	23	134	112	48	-	34	2	14	406	410
80-84	683	77	125	8	106	92	29	-	55	2	7	342	333
85+	395	37	91	4	53	40	27	-	35	-	4	211	179

Příloha 3 – Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve šk. roce 2006/07

4-1. Děti, žáci a studenti podle státního občanství na mateřských školách, základních, středních a vyšších odborných školách a konzervatořích ve školním roce 2006/07

Children, pupils and students at nursery schools , basic, secondary and higher professional schools and conservatories: by citizenship; school year 2006/07

Pramen: Ústav pro informace ve vzdělávání

Source: Institute for Information on Education

Státní občanství Citizenship	Mateřské školy Nursery schools		Základní školy Basic schools		Střední školy Secondary schools		Konzervatoře Conservatories		Vyšší odborné školy Higher professional schools	
	děti Children	% z cizinců % of foreigners	žáci Pupils	% z cizinců % of foreigners	žáci Pupils	% z cizinců % of foreigners	žáci Pupils	% z cizinců % of foreigners	studenti Students	% z cizinců % of foreigners
Celkem / Total	285 419	x	876 513	x	576 585	x	3 534	x	27 650	x
Česká republika Czech Republic	282 608	x	864 009	x	570 970	x	3 422	x	27 346	x
Cizinci celkem Foreigners, total	2 811	100,0	12 504	100,0	5 615	100,0	112	100,0	304	100,0
Celkem EU 25 EU 25, total	670	23,8	2 815	22,5	1 242	22,1	61	54,5	192	63,2
Ostatní evropské země Other European countries	902	32,1	4 769	38,1	2 437	43,4	38	33,9	91	29,9
Ostatní země Other countries	1 239	44,1	4 920	39,3	1 936	34,5	13	11,6	21	6,9
s trvalým pobytem With permanent residence	2 200	78,3	8 495	67,9	4 256	75,8	31	27,7	112	36,8
s přechodným pobytem With temporary residence	571	20,3	3 727	29,8	1 263	22,5	81	72,3	171	56,3
azylanti / Refugees	33	1,2	274	2,2	82	1,5	-	-	7	2,3
Vybrané země Selected countries										
Vietnam	1 011	36,0	3 452	27,6	1 310	23,3	-	-	3	1,0
Ukrajina	503	17,9	2 748	22,0	1 263	22,5	18	16,1	43	14,1
Slovensko	442	15,7	2 266	18,1	861	15,3	44	39,3	184	60,5
Rusko	181	6,4	913	7,3	640	11,4	11	9,8	25	8,2
Mongolsko	43	1,5	305	2,4	79	1,4	-	-	1	0,3

Kazachstán	15	0,5	227	1,8	152	2,7	1	0,9	8	2,6
Arménie	13	0,5	186	1,5	106	1,9	-	-	-	-
Bělorusko	32	1,1	190	1,5	100	1,8	3	2,7	8	2,6
Moldavsko	24	0,9	177	1,4	85	1,5	-	-	1	0,3
Čína	42	1,5	217	1,7	64	1,1	1	0,9	-	-
Srbsko a Černá Hora	41	1,5	177	1,4	64	1,1	-	-	-	-
Polsko	45	1,6	153	1,2	130	2,3	-	-	7	2,3
Rumunsko	18	0,6	139	1,1	59	1,1	-	-	2	0,7
Německo	72	2,6	141	1,1	127	2,3	1	0,9	-	-
Chorvatsko	30	1,1	120	1,0	57	1,0	1	0,9	3	1,0
Bulharsko	29	1,0	122	1,0	76	1,4	4	3,6	6	2,0
Spojené státy Bosna a Hercegovina	24	0,9	115	0,9	41	0,7	2	1,8	1	0,3
Makedonie	14	0,5	78	0,6	56	1,0	-	-	1	0,3
Gruzie	11	0,4	48	0,4	16	0,3	-	-	-	-
Nizozemsko	4	0,1	37	0,3	21	0,4	-	-	1	0,3
Francie	20	0,7	56	0,4	13	0,2	-	-	-	-
Itálie	19	0,7	12	0,1	14	0,2	-	-	-	-
Japonsko	19	0,7	48	0,4	20	0,4	2	1,8	-	-
Spojené království	19	0,7	10	0,1	7	0,1	2	1,8	-	-
Turecko	16	0,6	27	0,2	15	0,3	1	0,9	-	-
	11	0,4	29	0,2	6	0,1	2	1,8	2	0,7

Příloha 4 – Strategie adaptace imigrantů:

Strategie adaptace imigrantů v hostitelské společnosti mohou být klasifikovány podle schématu, které vypracoval J. W. Berry (1980). Schéma zahrnuje čtyři strategie adaptace: integrace, asimilace, separace, marginalizace.

- **Integrace** je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že kontakt s kulturou hostitelské země je pro ně důležitý, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu.
- **Asimilace** je způsob adaptace, při němž imigranti usilují o co největší kontakt s dominantní kulturou, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Při integraci splývá prioritní identita s původní kulturou, při asimilaci s dominantní kulturou hostitelské země.
- **Separace** vlastně není adaptace: V tomto případě imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury, za důležitý a setrvávají v určité izolaci od ní, pouze se svou původní kulturou.
- **Marginalizace** je strategie těch imigrantů, kteří necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, ale neuchovávají si ani svou původní kulturu. Jejich identita není kulturně opřena ani o kulturu svých rodičů, ani o kulturu hostitelské země. Identifikují se jen se subkulturou své vlastní skupiny⁹⁰

⁹⁰ Průcha, J. *Multikulturní výchova*, s. 155.

Příloha 5 – Dotazník

Jmenuji se Jaroslava Schuhová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální a charitativní práce, Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budejovicích. Prosím Vás o pravdivé vyplnění této ankety, která bude sloužit k získání informací pro mou bakalářskou práci. Ujišťuji Vás, že je zcela anonymní a veškeré údaje budou použity pouze pro mé studijní účely. Za vyplnění předem děkuji.

Věk:let

Nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- učňovské
- střední
- vyšší odborné
- vysokoškolské

1. Pracujete s klienty jiné národnostní skupiny?

- a) ne
- b) ano – v minulosti
- c) ano – v současnosti

2. Pokud jste uvedl/a ano, zpřesněte z jakých etnických skupin tito klienti byli/jsou.

- a) z romské
- b) z ukrajinské
- c) z vietnamské
- d) ze slovenské
- e) z polské
- f) z jiné (uved'te jaké).....

3. O kulturních odlišnostech (hodnotách, životním stylu, odlišnostech pojetí slušného chování) Vámi uvedených etnik:

- a) ano, máte dostatečné informace
- b) ano, máte částečné informace
- c) ne, nemáte informace

4. Pokud jste uvedl/a ano, odkud tyto informace získáváte? (uved'te jednu či více možností)

- a) z novin, z časopisů
- b) z televize, z rozhlasu
- c) z internetu
- d) od známých
- e) prostřednictvím kurzů a seminářů
- g) jiným způsobem (uved'te jakým)
-

5. V případě, že by Vám byla nabídnuta možnost vzdělávání v oblasti etnických a národnostních odlišností:

- a) měl/a byste zájem
- b) neměl/a byste zájem

Odpověď prosím zdůvodněte:

.....

6. Pokud jste odpověděl/a ano, o které etnikum byste se zajímal/a nejvíce a proč?

.....

.....

.....

7. Různé akce, školení, semináře a kurzy o menšinách a cizích navštěvujete (uved'te jednu či více možností):

- a) na popud zaměstnavatele
- b) z vlastní iniciativy, vyhledáváte je
- c) nenavštěvujete

Příloha 6 – Výsledky dalších identifikačních otázek

Tabulka C - Respondenti dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet
Nižší	0
Střední	49
Vyšší	21
Celkem	70

Kategorie nižší vzdělání zahrnuje vzdělání základní a učňovské, kategorie střední vzdělání středoškolské a kategorie vyšší vzdělání zahrnuje vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání.

Tabulka D – Respondenti dle věku

Věková kategorie	Počet
20 - 40	34
41 - 60	36
Celkem	70